

LILLJONKE

Vy mot söder från Boda rastplats över öskapelsten Lilljön i det överdämda Ängom. Foto: Arne Johansson.

I Indalsälven drygt 3 km norr om kraftverksdammen i Järkvissle ligger en liten ö. Man kan se den från Boda rastplats vid riksväg 86 mitt emellan byarna Järkvissle och Boda. Den finns även utmärkt på Lantmäteriverkets karta över området. Detta är berättelsen om hur denna ö kom till och något om vad som där tilldragit sig genom åren.

Bråte som blir till en ö

Kraftverket i Järkvissle byggdes åren 1954-59. Under perioden skulle dammluckorna stängas och vattennivån höjas. De vidsträckta ängarna längs älven, liksom de små byarna Våle och Ängom skulle läggas under vatten och för all framtid vara borta. Innan dämningen kunde påbörjas måste den blivande sjöbotten rensas. Hus, lador, källare och storhässjor. Vårdträd, fruktträd, prydnadsbuskar, stubbar, rötter och stenar. Allt skulle bort. Arbetet med att ta bort hotade byggnader hade för länge sedan inletts och till stor del utförts av resp. ägare. Vad som gick att ta tillvara behölls eller flyttades till ohotade områden.

Nu kom Vattenfalls stora Caterpillartraktorer. De skyfflade ihop högar av jord, stubbar, rötter, trädrester och all annan överbliven bråte.

Högar, som i lastbilar eller som jag, med hjälp av min gamla Bolinder-Munktell traktor, skulle transportera till lämplig plats. Som lämplig plats utsåg vi en låg kulle vid älvstranden längst i norr i Ängoms by, nästan på gränsen mot Boda. Där gjorde vi en stor hög. Jättestor! Visst hade vi tankar på att det skulle kunna bli en ö i den nya sjön, men kände samtidigt viss osäkerhet, huruvida högen skulle kunna stå emot vattnets eroderande verkan. Högen måste göras mera kompakt för att bli motståndskraftig. För att åstadkomma detta lyckades vi övertala Vattenfall att med sina stora traktorer köra kors och tvärs över högen. Packa ihop den och göra den mera kompakt och stabil. När dämningen slutligen genomfördes var jag inte i Järkvissle. Jag läste då vid folkskoleseminariet i Växjö, men därifrån höll jag tummarna för att bråten skulle stå emot vattnet. Det gjorde den! Det hade bildats en ö. Jag kunde se den med egna ögon när jag så småningom kom hem på mitt sommarlov.

Bygga båt och brygga

Som tur var hade jag tidigare under min anställning vid kraftverksbygget lyckats övertala Vattenfalls arbetsledning att anlägga en båtplats där den gamla länsvägen till färjan skulle för-

svinna i vattnet. Eftersom jag inte hade någon båt var det bara att sätta igång att bygga en. Det gjorde jag under sommaren. Med en byggritning från Clas Ohlson i Insjön som vägledning jobbade jag intensivt med båtbygge några veckor sommaren 1960. Min nyblivna fru Ulla hjälpte mig att dra båten från byggplatsen. Från logen intill mitt nuvarande sommarhus, och ned till älven där jag även byggde en enkel brygga. Det var den första båten och den första bryggan i älven efter dämningen. Det var ju nödvändigt med båt för att kunna nå den nya ön. Ön, som jag byggt! Nåja, inte ensam, men ändå! Allt behöver man kanske inte betona alltför starkt. Vid första roddturen till ön kunde vi konstatera att den höll att stiga iland på. Men den var mera en bråteshög än en ö.

Ön blir med träd

Redan denna första sommar satte Ulla och jag igång med att rensa i bråten. Kvistar och rötter som vattnet spolat loss från "kärnan" kastade eller drog vi ut i den öppna älvfåran. Där aningen sjönk det eller blev omhändertaget av det strömmade vattnet, som lätt transporterade det vidare till kraftverksdammens fångstgrindar. Den sommaren, en härlig sommar, arbetade vi varje dag med att rensa vår ö. De följande somrarna ägnades åt samma arbete. Eftersom timmerflottning fortfarande ägde rum i älven hände det vid östlig vind att timret packades ihop upp mot ön. Vi fick då stanna där till sena kvällen innan timmerläget lättade så att det var möjligt att ro hem. Så fortsatte arbetet somrarna igenom ända fram till 1970-talet. Så småningom började där växa gräs och buskar. Björk och al kom och blev småningom till en liten skog.

Lilljonkes dop den 22 juli 1965

Men något fattades ändå. Öar ska ha namn. Vad ska den heta? Tankarna gick till hur det hade sett ut i den gamla älvfåran. En liten bit nedströms fanns då en av älvens många "örar",

en delvis gräsbeväxt grusö, som sedan urminnes tid bar namnet Långjonke. Med anknytning till detta tyckte vi det var naturligt att kalla vår lilla skapelse för Lill-jonke. Så blev det och så är det idag trots ett antal försök att etablera ett antal helt ohistoriska namn, som t.ex. Kärleksön, Kanotön och andra. Dopet ägde rum den 22 juli 1965. Vi firade samtidigt min hustru Ullas 30-årsdag, i närvaro av hennes släktingar

och vänner, samt inte minst viktigt vår förstfödde son Lars Mikael. Han trivdes både syn- och hörbarligen bland alla glada gäster med den soliga sommarö tillvaron. Senare eftertanke har lett till att ön borde ha hetat Landsfiskalen, eller kanske Fjärdingsmannen. En annan ö i den gamla älvfåran, som låg närmare till den kulle som var öns ursprung, hette Länsmansön. Lilljonke är nog ändå det bästa namnet, och det mest etablerade.

År 1969 upphörde flottningen i Indalsälven. Då byggde min bror Sture tillsammans med min kusin Ivar Sundholm ett vindskydd. Senare förbättrades det till en enkel koja - en fiskekoja. Det visade sig nämligen att fisket kring ön, i den utslängda bråten, hade blivit väldigt bra och den allt grönare ön blev en populär rast- och övernattningsplats för älvens kanotturister.

*Rune Wennberg
Järkvissle/Huddinge*

